

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-82>

УДК 338.48

ЗМІНИ ГОТЕЛЬНО-ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ ЄВРОПИ ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ COVID-19

CHANGES IN THE EUROPEAN HOTEL AND TOURISM INDUSTRY AFTER THE COVID-19 PANDEMIC

Шишкін Іван Геннадійовичкандидат історичних наук, доцент,
Національний університет «Острозька академія»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4233-2156>**Польова Олена Леонідівна**доктор економічних наук, професор,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7120-7944>**Фартушок Назар Богданович**кандидат юридичних наук,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9412-5646>**Shyshkin Ivan**

National University of Ostroh Academy

Polova Olena

Vinnytsia National Agrarian University

Fartushok Nazar

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv

Туристична галузь є важливою складовою зовнішньоекономічної діяльності країн світу. Події останніх трьох років показують, що туризм є одним з найбільш вразливих видів бізнесу, який залежить від багатьох секторів економіки і впливає на них. В Європі туризм є перспективним сектором, але водночас і досить ризикованим бізнесом. В статті досліджено вплив COVID-19 на туризм в Європі. Проаналізовано зміни після скасування пандемічних обмежень, проведений аналіз витрат на внутрішній туризм за відвідувачами, які ночували (туристами), і відвідувачами, які відвідали в той же день, індустрію гостинності в країнах Європи, динаміку міжнародних туристичних прибутків. Наведено результати опитування експертів UNWTO щодо термінів повернення міжнародного туризму допандемічного рівня та стосовно основних факторів, які перешкоджають відновленню міжнародного туризму.

Ключові слова: індустрія гостинності, туристична індустрія, пандемія, туризм, UNWTO.

The tourism industry is an important component of the foreign economic activity of the countries of the world. The events of the last three years show that tourism is one of the most vulnerable types of business, which depends on and affects many sectors of the economy. In Europe, tourism is a promising sector, but at the same time a rather risky business. The topic of the pandemic is closely related to the field of tourism, it was the cause of the biggest decline in indicators in this industry and still COVID-19 creates some difficulties and requires restrictions that directly affect consumers of the tourism product. The article examines the impact of COVID-19 on the tourism industry in Europe. The changes in the tourism industry after the lifting of pandemic restrictions were analyzed: the opening of the borders of the countries that were closed, the lifting of quarantine restrictions, the development of inbound tourism. The trends of tourism development in other countries of the world, where positive changes are also observed, are partially analyzed. An analysis of the costs of domestic tourism was carried out by visitors who stayed overnight (tourists) and visitors who visited on the same day. An increase in the volume of expenditures on domestic tourism has been established. A study of the hospitality industry in European countries showed a gradual recovery in 2022,

compared to 2021. According to the results of the analysis of the dynamics of international tourist arrivals, it was established that inbound tourism is developing. The number of foreign tourists in European countries is expected to increase by 10 percent in 2023 compared to 2022. The results of a survey of UNWTO experts on the timing of the return of international tourism to the pre-pandemic level are given. It was found that the respondents predict the recovery of the tourism industry in 2025 (according to surveys in May 2023) and in 2024 (according to surveys in October 2020). The survey on the main factors that prevent the recovery of international tourism revealed the following: the economic environment, high costs of transport and accommodation, restrictions on travel.

Key words: hospitality industry, tourism industry, pandemic, tourism, UNWTO.

Постановка проблеми. Туризм з кожним роком набуває все більшого значення, з'являються нові види та напрямки, туристичні агенції дивують різноманітними пропозиціями, а споживачі все частіше шукають подорожей, нових вражень, відпочинку від міського життя. Пандемія тісно пов'язана з туристичною галуззю і спричинила найбільше падіння в цьому секторі, COVID-19 створив певні труднощі та вимагав обмежень, які безпосередньо вплили на споживачів туристичних продуктів.

Епідемія COVID-19 розпочалася в грудні 2019 року і набрала обертів у лютому 2020 року, досягнувши Європи, а кількість інфікованих людей почала зростати з кожним днем. Жодна країна не була готова до такого розвитку подій, і багато галузей, включаючи туризм, постраждали від пандемії. Відсутність підготовки та планів дій країни Євросоюзу мали видимі наслідки, особливо в тих, де туризм становить значну частку національного ВВП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання відновлення туризму в Європі вивчали: Поворознюк І. [3], Гелюх М. [5], Дишкантюк О. В. [6], Потьомкін Л. М. [6], Власюк К. В. [6], Зануда А. [8], Кирилюк І. М. [9], Чвертко Л. А. [9], Непочатенко В. О. [10], Романова А. [11], Фурдак М. М. [12], Якименко-Терещенко Н. [13] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сучасному етапі потрібно приділяти більше уваги відновленню туристичної галузі в Європі після пандемії. Це вимагає детального дослідження змін в готельно-туристичній індустрії Європи.

Формулювання цілей статті. Провести дослідження змін в готельно-туристичній індустрії Європи після COVID-19.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туризм – потужний інструмент для розвитку країни в багатьох аспектах, таких як культура, інфраструктура, транспорт і суспільство, і вимагає відкриття та розвитку міст для покращення економічної ефективності туристичних напрямків і покращення зруч-

ності та умов життя туристів. Як і інші галузі, туризм також базується на соціальній комунікації, створюючи низку відносин та інноваційних методів. З початком пандемії індустрія туризму зазнала руйнівних втрат. Закриття кордонів, скасування або перенесення багатьох щорічних заходів і фестивалів, а також національні карантини призвели до заморожки туризму на деякий час, що призвело туристичні підприємства до значних збитків, кризових ситуацій і остаточного закриття малих туристичних підприємств. Постраждав і сектор послуг: ресторани та готелі закривалися через відмову туристів під час туристичного сезону у відвідуванні, а деякі готелі опинилися в кризовій ситуації через недостатній наплив туристів, транспортні маршрути та внутрішні перевезення були закриті або деякі маршрути були скорочені на певний час.

За оцінками експертів, за перші вісім місяців 2020 року туристичні прибуття до Європи зменшились на 68%, а туристичний сектор втрачав близько 1 мільярда євро щомісяця внаслідок COVID-19. Ситуація особливо важка в таких популярних туристичних напрямках, як Франція, Іспанія, Італія, Греція, Португалія, Мальта та Кіпр [1]. Цифри за квітень-травень 2020 року відображають рівень втрат туристичного сектору ЄС через пандемію: Італія (-96%), Хорватія (-86%) Кіпр (-78%) та Франція (-70%) зазнали найбільшого падіння: Іспанія (-51%), Румунія та Словенія (-56% кожна) також сильно постраждали від пандемії [2].

Розвиток міжнародного внутрішнього туризму є не тільки джерелом іноземної валюти для економічної системи країни та стабілізуючим фактором для регіонального ринку праці, але й сприяє зміцненню відносин між країнами-учасницями туристичного процесу. Розвиток в'їзного туризму має значний вплив на загальний стан галузі. На думку експертів, в'їзний туризм можна вважати ефективним, якщо обсяг в'їзного туризму щонайменше втричі перевищує обсяг виїзного туризму. Економічне значення в'їзного туризму для галузевих і макропоказників економіки у світовому масштабі дуже велике.

Туризм є високодохідною галуззю на рівні з ефективністю інвестиційних вкладень в нафтопереробну і переробну галузі. У сфері в'їзного туризму тісно переплетені інтереси культури та транспорту, безпеки й міжнародних відносин, екології й зайнятості населення, гостинного бізнесу і санаторно-курортного комплексу (рис. 1).

За даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), у 2022 році у світі було зареєстровано понад 900 мільйонів міжнародних туристичних поїздок, що вдвоє більше, ніж у 2021 році. Попри це, кількість міжнародних надходжень у 2022 році залишається на 37% нижче, ніж у допандемічному 2019 році (1,5 млн).

Згідно з даними UNWTO, минулого року в кожному регіоні світу було зафіксовано зростання іноземних надходжень. Сама позитивна динаміка спостерігалася на Близькому Сході, де одним із драйверів зростання кількості прибутків став ЧС-2022 в Катарі та майже повністю відновилася маршрутна мережа авіаперевезень.

Завдяки цим факторам турпотік у середньосхідному регіоні відновився до 83% від допандемічного рівня.

Європа у 2022 році досягла 80% від показника 2019 року (585 мільйонів).

Африка та Америка відновили близько 65% своїх допандемічних показників, тоді як Азія та Тихоокеанський регіон досягли лише 23% від показників 2019 року через затримки зі зняттям обмежень, пов'язаних із ковідом.

У розбивці по субрегіонах у лідерах Західна Європа (87% прибутків від обсягів 2019 року) і Карибський басейн (84%).

Серед напрямів, які у 2022 році зафіксували зростання кількості міжнародних туристичних надходжень у порівнянні з 2019 роком: Віргінські острови (+27%), Албанія (+17%), Гондурас (+17%), Сен-Мартен (+15%), Андорра (+14%), Домініканська Республіка (+10%), Сальвадор (+7%), Кюрасао (+6%), Колумбія (+5%) Ефіопія (+3%) і Ліхтенштейн (+2%).

У світовій практиці туризм відіграє важливу роль у національному та регіональному розвитку. Останні чотири роки стали справжнім випробуванням для туристичного бізнесу в Європі: найбільш деструктивні фактори впливу на розвиток туризму, спричинені поширенням пандемії COVID-19, позначилися на економіці та зайнятості.

Оцінка впливу пандемії COVID-19 на міжнародний туризм у 2020–2022 роках свідчить про значне зменшення кількості міжнародних туристів як на регіональному, так і на глобальному рівнях: за даними Євростату, кількість туристів до (2018 рік) та під час пандемії (2022 рік) зменшилася майже на 5 % (табл. 1).

Загальна кількість ночівель, проведених у туристичних об'єктах, у 2022 році досягла 2,3 млрд. Це на 2% менше, ніж у допандемічний 2018 рік, і на 53% більше, ніж у 2021 році (1,5 млрд). За весь минулий рік показники були значно вище, ніж у 2021 році.

Серйозному зростанню кількості гостьових ночей сприяв внутрішній туризм. Кількість ночівель, здійснені своїми туристами, досягла показників 2018 року – 441,9 млн і 547,4 млн у 2022 році.

Спостерігається поступове зростання зайнятості ліжко-місць і спалень у готелях та

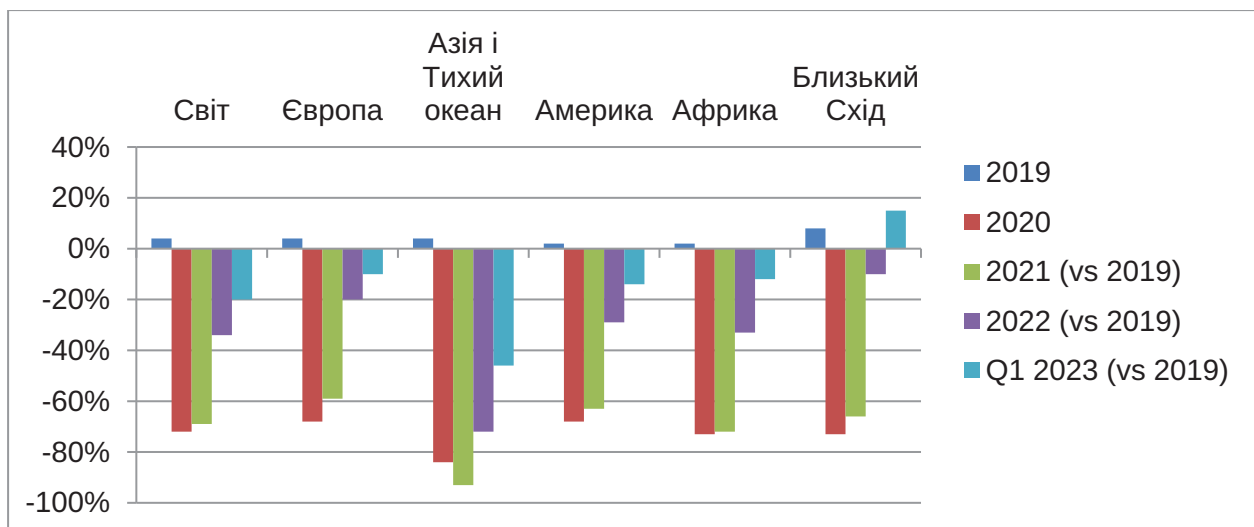

Рис. 1. Динаміка міжнародних туристичних прибуттів, світ і регіони, 2019–2022 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [4]

Таблиця 1

Індустрія гостинності в країнах Європи, 2018–2022 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення 2018 р. до 2022 р.
Ночівля в закладах розміщення туристів, млн.	2394,6	2445,5	1193,9	1532,6	2338,8	-55,9
Прибуття внутрішніх та міжнародних туристів, млн. осіб	822,8	847,5	392,1	495,6	782,8	-40,0
Коефіцієнт зайнятості ліжко-місць і спальень у готелях та подібних приміщеннях	59,32	58,96	31,12	36,77	51,12	-8,2
Гостьові ночі, проведені в місцях для короткострокового проживання, які пропонуються через платформи спільної економіки регіонами, млн.	441,9	511,9	271,7	363,9	547,4	105,5

Джерело: складено авторами за [7]

подібних приміщеннях (за 2021–2022 рр. значення коефіцієнта збільшилось на 14). Проте у 2022 році, у порівнянні із 2018 роком все ще залишається негативна тенденція досліджуваного показника.

Згідно зі статистикою, найбільший ріст нічників іноземних туристів у порівнянні з 2019 роком відзначається в Данії – на 4%. Хорватія і Люксембург поки не досягли допандемічного показника – мінус 2% і мінус 3% відповідно.

Серед країн Європи найбільш помітне зменшення кількості іноземних ночівель у порівнянні з показниками 2019 року відбулося в Латвії (мінус 45%), Словаччині (мінус 40%) і Литві (мінус 37%).

За даними Євростату [7], найбільша кількість ночівель внутрішніх туристів було зафіксовано на Мальті (плюс 39% до 2019 року), Кіпрі (плюс 35%) і в Словенії (плюс 25%).

Найбільше падіння кількості ночівель середина країни порівняно з 2019 роком зареєстровано в Словаччині (мінус 22%), Румунії (мінус 15%) і Угорщині (мінус 13%). У цих країнах не менше, ніж на 30%, знизилася і число нічних іноземних туристів.

Майже в усіх країнах витрати на внутрішній туризм роблять значний внесок в економіку і тому є її важливою складовою. Вони включають витрати, понесені резидентами під час подорожей у межах власної країни, а також витрати, пов'язані з поїздкою до іншої країни, але понесені в країні проживання. Наприклад,

оплата транспортних тарифів до закордонного пункту призначення авіакомпанії в країні походження або купівля нової валізи перед поїздом.

Найбільша сума була витрачена в Німеччині (247 млрд євро, що еквівалентно 36% від загальної суми по ЄС-27), за нею йдуть Франція (114,7 млрд євро) та Італія (71,6 млрд євро) (рис. 2).

Витрати на внутрішній туризм включають суму, витрачену туристами в країні їхнього проживання у зв'язку з подальшою подорожжю. Однак негрошові дані (внутрішні одноденні поїздки та кількість ночівель) охоплюють лише поїздки/розміщення в країні походження. Тому середній показник витрат на внутрішній туризм не розраховується. Витрати на внутрішні в'їзні та внутрішні виїзні туристичні подорожі звітуються окремо. Наявні дані показують, що одноденні мандрівники в середньому на 31% вплинули на рівень витрат на внутрішній туризм. Як показано на рисунку 4, внутрішні одноденні поїздки були більш важливими, ніж поїздки з ночівлею до Словенії (51%, 49% туристів з ночівлею).

Відновлення готельно-туристичної індустрії після пандемії має важливе значення, адже сфера туризму є однією із головних складових частин економіки багатьох країн. Експерти UNWTO провели опитування щодо термінів повернення міжнародного туризму допандемічного рівня (рис. 3).

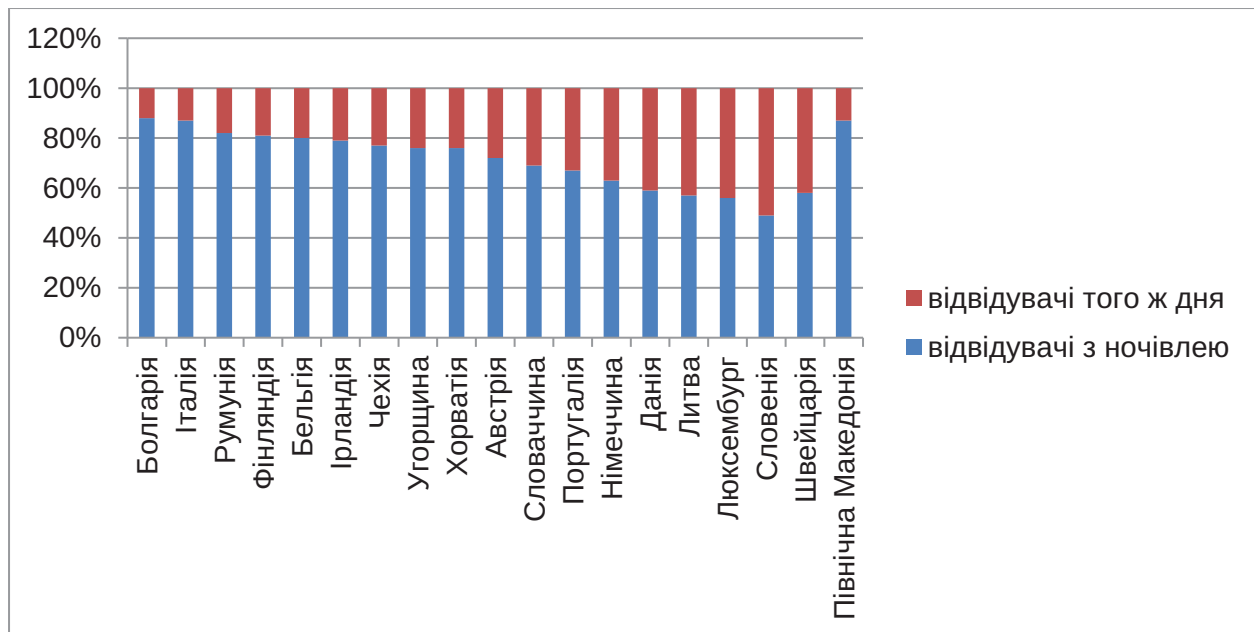

Рис. 2. Витрати на внутрішній туризм за відвідувачами, які ночували (туристами), і відвідувачами, які відвідали в той же день (%), 2022 р.

Джерело: сформовано авторами на основі [4]

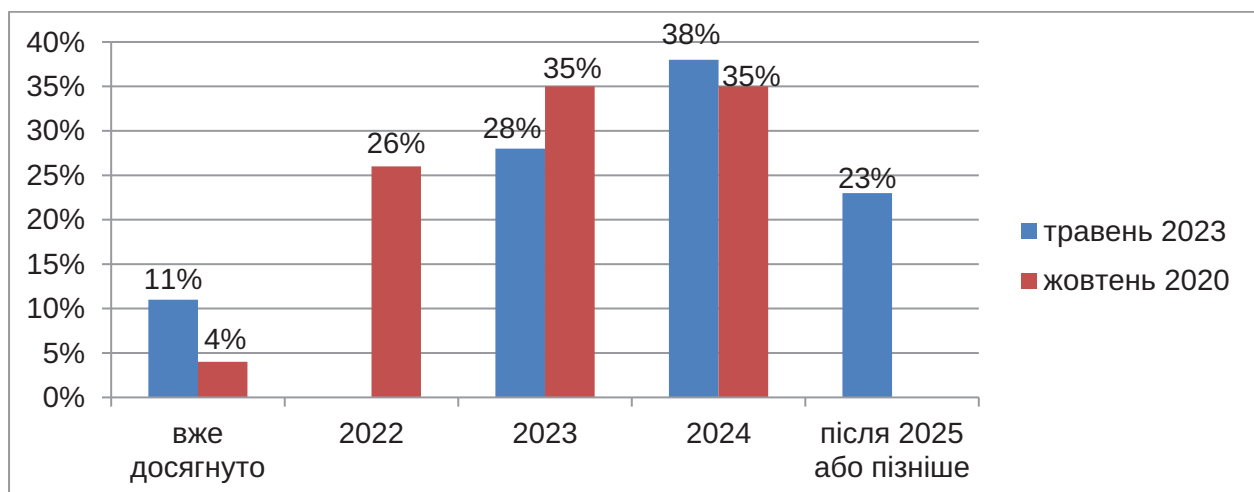

Рис. 3. Коли, на вашу думку, відновиться міжнародний туризм після пандемії?

Джерело: сформовано авторами на основі [4]

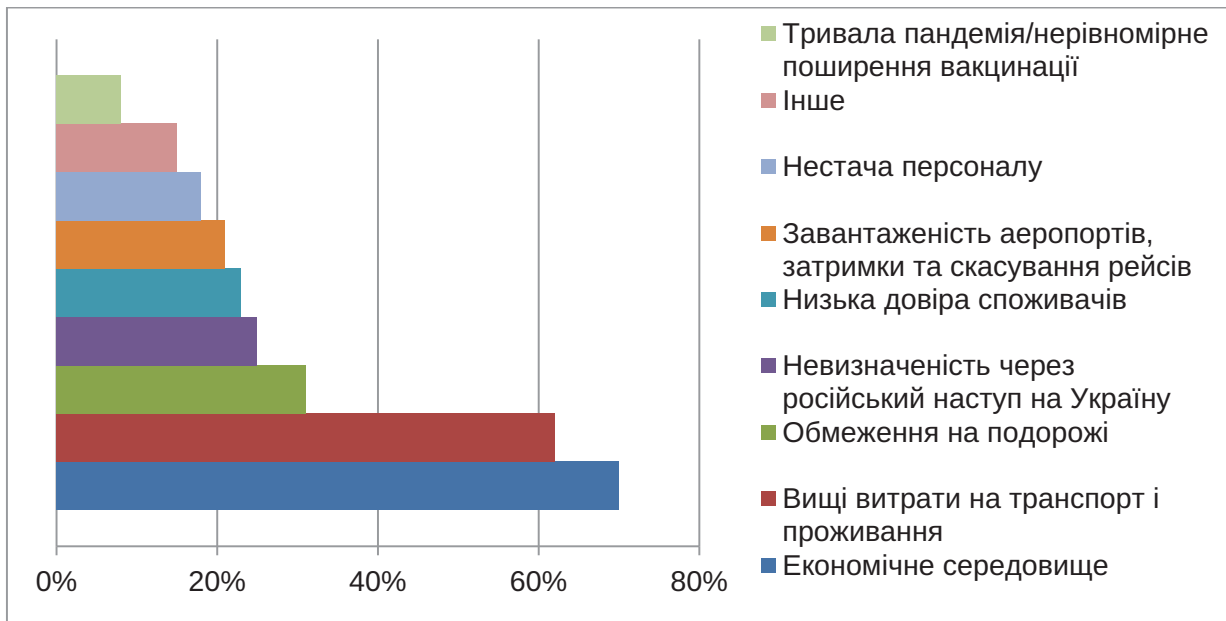
За результатами опитування можемо зробити висновок, що у жовтні 2020 року респонденти були більш оптимістичні в прогнозах. На їх думку (35% опитаних), міжнародний туризм відновиться у 2024 році. Прогнози опитуваних (23%) у травні 2023 року показали, що відновлення туризму буде у 2025 році.

У вересні 2022 року та травні 2023 року група експертів UNWTO методом опитування респондентів виявила основні фактори, які перешкоджають відновленню міжнародного туризму (рис. 4).

За результатами опитування, експертами виявлено, що основними факторами, які здійснюють перешкоди у відновленні міжнародного туризму є: економічне середовище, високі витрати на транспорт і проживання, обмеження на поїздки.

У січні 2022 року міжнародний туризм продовжив відновлюватися, значно випередивши слабкий початок 2021 року.

Порівняно з січнем 2021 року, глобальні прибуття зросли більш ніж удвічі (+130%), збільшившись на 18 мільйонів. Це такі ж

а

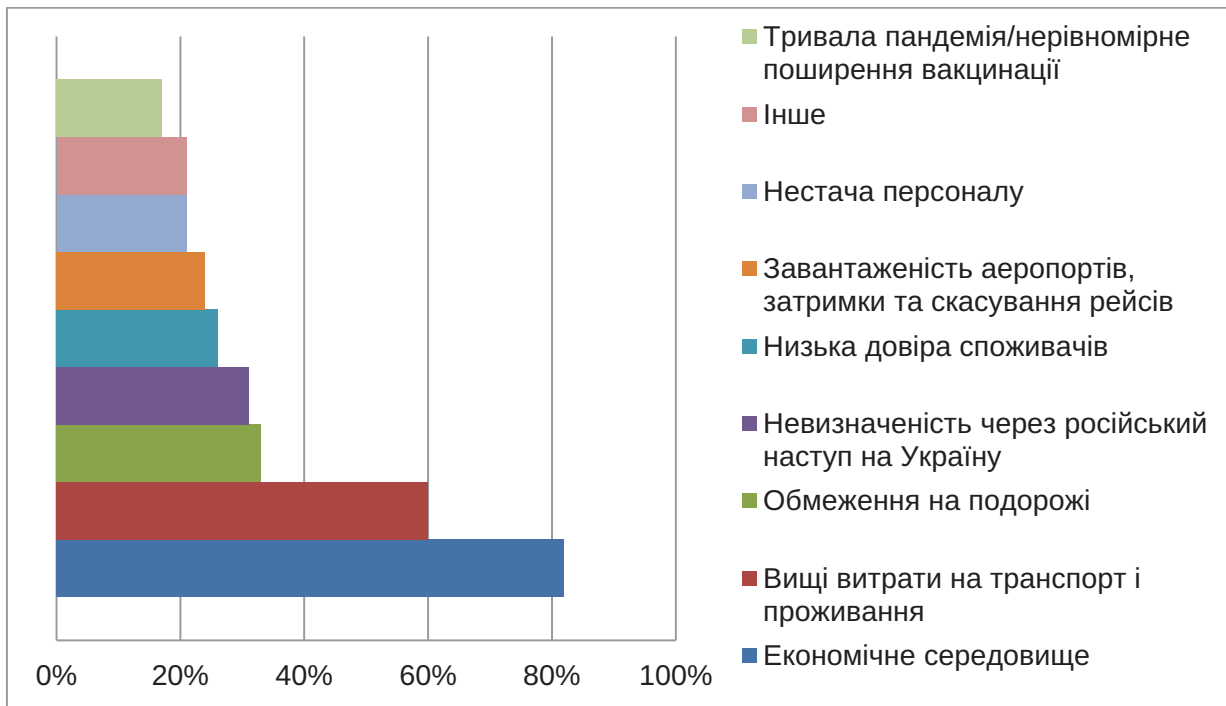

Рис. 4. Фактори, які, на думку респондентів, чинять перешкоди у відновленні міжнародного туризму? (а – травень 2023 р., б – вересень 2022 р.)

Джерело: сформовано авторами на основі [4]

темпи зростання, як і за весь 2021 рік порівняно з 2020 роком.

Попри хороші результати, на темпи відновлення в січні вплинув варіант з Омикроном і повторне введення обмежень на поїздки в декількох напрямках. Кількість прибуттів досягла -67% у січні 2022 року порівняно з 2019 роком після падіння до -60% у 4 кварталі 2021 року.

У січні 2022 року всі регіони світу значно відновилися після найнижчих показників січня 2021 року. Європа (+199%) і Америка (+97%) залишалися регіонами з найвищими показниками, в той час, як міжнародні прибуття все ще становили близько половини від допандемічного рівня (-53% і -52% відповідно).

На Близькому Сході (+89%) і в Африці (+51%) також спостерігалось зростання в

січні 2022 року порівняно з 2021 роком, але в цих регіонах спостерігалось зниження на 63% і 69% відповідно в порівнянні з 2019 роком. В Азійсько-Тихоокеанському регіоні зафіксовано зростання на 44% в річному обчисленні, але кілька напрямків залишаються закритими для несуттєвих подорожей, що призвело до найбільшого падіння міжнародних прибуттів у 2019 році (-93%).

За субрегіонами найкращі результати були зафіксовані в Західній Європі, де кількість прибуттів у січні 2022 року була в чотири рази вищою, ніж у 2021 році, але на 58% нижчою, ніж у 2019 році. Крім того, Карибський басейн (-38%) та Південна і Середземноморська Європа (-41%) мали найшвидші темпи відновлення до рівня 2019 року.

Очікується, що міжнародний туризм, який продемонстрував зростання у 2022 та 2021 роках, продовжить своє поступове від-

новлення у 2022 році: станом на 24 березня обмеження, пов'язані з COVID-19, були зняті у 12 містах, і ще більше міст перебувають у процесі послаблення або скасування обмежень на подорожі. [4].

Висновок. Дослідження показало, що міжнародна індустрія гостинності та туризму зазнала негативних змін і значних втрат. Обмеження на туристичні поїздки призвели до скорочення туристичних потоків та зменшення кількості внутрішніх і міжнародних туристів, ночівель в закладах розміщення туристів, знизилась зайнятість ліжко-місць і спалень у готелях та подібних приміщеннях.

В умовах сьогоденних реалій відбувається поступове відновлення туристичної галузі: відкриваються кордони країн, які були закриті, скасовуються карантинні обмеження, розвивається в'їзний туризм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. COVID-19 is a ticking time bomb for Europe's tourism industry. URL: <https://www.eesc.europa.eu/en/newsmedia/news/covid-19-ticking-time-bomb-europes-tourismindustry-says-eesc-37> (дата звернення: 23.07.2023).
2. European countries with the highest number of international tourist arrivals in 2019 and 2020. URL: <https://www.statista.com/statistics/261729/countries-in-europe-ranked-by-international-tourist-arrivals/> (дата звернення: 23.07.2023).
3. Kyryliuk I., Shapoval V., Povorozniuk I., Herasymenko T., Lytvyn O. Tourism during pandemic of Covid-19: analysis of the situation and ways out of the crisis. *Proceedings of the 36th International Business Information Management Association (IBIMA)*, № 4–5 November 2020, Granada, Spain. P. 8888–8897. URL: <https://ibima.org/accepted-paper/tourism-during-pandemic-of-covid-19-analysis-of-the-situation-and-ways-out-of-the-crisis> (дата звернення: 23.07.2023).
4. UNWTO. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/abs/10.18111/wtobarometerrus.2022.20.1.2> (дата звернення: 23.07.2023).
5. Гелюх М. Коронавірус і туризм: чи є шанси на відновлення галузі. URL: <https://ua.news.ua/koronavirus-i-turizm-est-li-shansy-na-vosstanovlenie-otrasli/> (дата звернення: 23.07.2023)
6. Дишкантьок О. В., Потьомкін Л. М., Власюк К. В. Індустрія гостинності та туризму в умовах COVID 19: світова практика та українські реалії. *Причорноморські економічні студії*. 2021. № 61. С. 11–17.
7. Евростат. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database> (дата звернення: 23.07.2023).
8. Зануда А. Коронавірус: скільки втрачає туризм. *BBC News Україна*, 16 березня 2020. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51870285> (дата звернення: 23.07.2023).
9. Кирилюк І. М., Чвертко Л. А. Безпекові аспекти розвитку туризму в умовах пандемії COVID-19. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2021. № 17. Т. 2. С. 178–189. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/5603> (дата звернення: 23.07.2023).
10. Непочатенко В. О. COVID-19 і туризм: аналіз ситуації та економічні шляхи виходу з кризи. *Ефективна економіка*. 2020. № 7.
11. Романова А. Туризм після карантину: як пандемія вплинула на галузь і змінила її. *Дивись.info*. 14 травня 2020 URL: <https://dyvys.info/2020/05/14/turyzm-pislya-karantynu-yakpandemiya-vplynula-na-galuz-i-zminyula-yiyi/> (дата звернення: 23.07.2023).
12. Фурдак М. М. Шляхи розвитку туристичної галузі України в умовах викликів. *Причорноморські економічні студії*. 2020. № 3 (20). С. 134–142.
13. Якименко-Терещенко Н., Корюгін А., Бикова М. Перспективи відновлення економічного потенціалу суб'єктів індустрії туризму і гостинності в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 35.

REFERENCES:

1. COVID-19 is a ticking time bomb for Europe's tourism industry. Available at: <https://www.eesc.europa.eu/en/newsmedia/news/covid-19-ticking-time-bombeuropes-tourismindustry-says-eesc> (accessed July 23, 2023).
2. European countries with the highest number of international tourist arrivals in 2019 and 2020. Available at: <https://www.Statista.Com/Statistics/261729/Countries-Ineurope-Ranked-By-International-Tourist-Arrivals/> (accessed July 23, 2023).
3. Kyrlyuk I., Shapoval V., Povorozniuk I., Herasymenko T., Lytvyn O. (2020). Tourism during pandemic of Covid-19: analysis of the situation and ways out of the crisis. *Sustainable Economic Development and Advancing Education Excellence in the Era of Global Pandemic*. (36th IBIMA), 8888–8897. Available at: <https://ibima.org/accepted-paper/tourismduring-pandemic-of-covid-19-analysis-of-the-situation-and-ways-out-of-the-crisis> (accessed July 23, 2023).
4. UNWTO. Available at: <https://www.enwto.org/doi/abs/10.18111/wtobarometerrus.2022.20.1.2> (accessed July 23, 2023).
5. Heliukh Mariia. Koronavirus i turizm: chy ye shansy na vidnovlennia haluzi [Coronavirus and tourism: are there any chances for the recovery of the industry]. Available at: <https://ua.news.ua/koronavirus-i-turizm-est-li-shansy-na-vosstanovlenie-otrasli/> (accessed July 23, 2023).
6. Dyshkantiuk O.V., Pot'omkin, L.M. and Vlasiuk, K. V. (2021), "Hospitality and tourism industry in the conditions of COVID 19: world practice and Ukrainian realities", *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol. 61, pp. 11–17.
7. Eurostat Available at: [.https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database](https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database) (accessed July 23, 2023).
8. Zanuda A. (2020), "Coronavirus: how many lost tourism", BBC News Ukraine, [Online], March 16. Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51870285> (accessed July 23, 2023).
9. Kyrlyuk I. M., Chvertko L. A. (2021) Bezpekovi aspekty rozvytku turyzmu v umovakh pandemii COVID-19 [Security aspects of tourism development in the conditions of the COVID-19 pandemic]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu – Actual problems of the development of the economy of the region*, 17(2), 178–189. Available at: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/5603> (accessed July 23, 2023).
10. Nepochatenko V. O. (2020) COVID-19 i turizm: analiz sytuatsii ta ekonomichni shliakhy vykhodu z kryzy [COVID-19 and tourism: situation analysis and economic ways out of the crisis]. *Efektyvna ekonomika*, vol. 7. (in Ukrainian)
11. Romanova A. (2020), "Tourism after quarantine: how the pandemic affected the industry and changed it", *Dyvys.info*, [Online], Available at: <https://dyvys.info/2020/05/14/turyzm-pislya-karantynu-yak-pandemiya-vplynyla-nagaluz-i-zminyly-yiyi/> (accessed July 23, 2023).
12. Furdak M. M. (2020), "Ways of development of the tourist industry of Ukraine in the conditions of challenges", *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol. 3 (20), pp. 134–142.
13. Yakymenko-Tereshchenko N., Koriuhin A. & Bykova M. (2022) Perspektyvy vidnovlennia ekonomichnoho potentsialu sub'iektiv industrii turyzmu i hostynnosti v Ukraini [Prospects for restoring the economic potential of tourism and hospitality industry entities in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 35.